

17. Puer aeger et medicus (cap. I–XV)

Hodiē māne Mārcus dīcit ‘sē ē lectō surgere nōn posse nec lūdum petere.’

“Cūr surgere nōn potes?” interrogat Dāvus.

“Surgere nōn possum” respondet Mārcus, “quia aegrōtō. Caput mihi dolet.” Hoc dīcēns puer oculōs claudit et tergum ad Dāvum vertit.

Dāvus Iūlium, patrem Mārcī, vocat: “Venī, domine, et aspice tuum Mārcum filium, quī dīcit ‘sē aegrōtāre!’”

Iūlius intrat et spectat filium in lectō iacentem.

Mārcus sē vertit et faciem dolentem ostendit; manum ad frontem appōnit et “Aegrōtō, pater” inquit, “Ei, ei! quam dolet caput! Surgere nōn possum.”

“Sī aegrōtās” inquit Iūlius, “necesse est medicum vocāre. Is tē sānāre potest.”

Iūlius statim servum iubet Tūsculum ire atque medicum arcessere.

Post hōram servus cum medicō ad villam Iūlii redit. Medicus Mārcum linguam ostendere iubet, et linguam eius rubram esse videt. Tum oculōs et aurēs eius spectat et frontem eius tangit: nec nimis calida nec nimis frīgida est frōns. Deinde medicus manum super pectus puerī impōnit et eum bene spīrāre atque cor eius bene palpitāre sentit; puer pulmōnēs bonōs et cor bonum habet.”

“Quid tibi dolet?” interrogat medicus.

“Caput et venter dolet” respondet Mārcus.

Tum medicus “Ergō” inquit “corpus tuum nimis plēnum est sanguinis. Necesse est vēnam aperīre. Ecce culter meus.” Medicus puerō cultrum suum ostendit.

Cultrum medicī vidēns Mārcus “Iam nōn tam male mē habeō” inquit, “Satis bene mē valēre sentiō. Caput iam nōn dolet neque mē ventrem malum habēre putō.”

Rīdet medicus. At pater irātus iubet filium suum statim ē lectō surgere atque lūdum petere!

18. Canis ululāns (cap. I–XV)

Nox est. Villa Iūlii obscura et quieta est. Omnēs dormiunt. Parentēs in magnō cubiculō suō dormiunt. Uterque fīlius, Mārcus et Quīntus, in cubiculō suō parvō dormit. Soror eōrum Iūlia etiam in parvō cubiculō cubat, sed hāc nocte male dormit, quia caput eī dolet; puella vigilāns gallum canentem exspectat. Fenestra cubiculī clausa nōn est, āēr frigidus cubiculum intrat. Puella per fenestram apertam nihil videt praeter caelum obscurum, nam lūna et stēllae nūbibus operiuntur. Iūlia noctem obscuram timet, ea enim sōlem et caelum clārum amat, hortō et rosīs dēlectātur.

Tum per noctem obscuram et quiētam canis ululat: “Uhuhuhū!”

Iūlia canem ululāre audit et perterrita est: capillī horrent, cor palpitat, puella in lectō sē movēre nōn audet, et clāmat: “Mamma! Venī!”

Aemilia clāmōre fīliae excitātur et statim accurrit. “Quid est, mea fīlia?” interrogat, “Nōn dormīs? Adhūc nox est.”

Iūlia: “Nōn dormiō quod lupum timeō. Audī, mamma: lupus ululat. In hortō nostrō est lupus ferus!”

Aemilia canem rūsus ululāre audit et “Nōn est lupus, Iūlia” inquit, “est canis tua Margarīta quae ululat. Num tū canem tuam timēs?”

Etiam Mārcus et Quīntus clāmōrem vōcēsque audiunt et cubiculum Iūliae intrant.

“Quid nōn dormītis?” interrogant, “Num iam tempus est ē lectō surgere?”

“Nōndum māne est” inquit māter, “Iūlia perterrita est quia putat canem ululantem esse lupum! Sed nunc vōs omnēs dormīte!”

Mārcus “Ō, quam stulta es, Iūlia!” inquit rīdēs.

“Tacē, Mārce!” inquit māter, “Adhūc tempus est dormīre. Audīmus ululantem canem, nōn gallum canentem.”

19. Via Ōstiēnsis (cap. I–XVI)

Mēdus cum amīcā suā in patriam suam Graeciam ire vult.

Mēdus: “In portū Ōstiēnsī bona nāvis nōs opperītur. Necesse est nōs ambulāre Ōstiam, neque enim equum aut asinum habēmus.”

Lȳdia: “Ōstiam ambulāre nōn possumus. Nimis longa est via.”

Mēdus: “Via Ōstiēnsis paulō longior est quam via Latīna Tūsculō Rōmam. Si fessa es, ego tē portāre possum!” Hoc dīcēns Mēdus amīcam suam complectitur eīque ōsculum dat.

Lȳdia: “Tū mē portāre nōn potes. At sī necesse est, tēcum Ōstiam ambulō. Fessa nōn sum ac paucās rēs mēcum ferō.”

Ergō Mēdus et Lȳdia Rōmā ēgrediuntur et Ōstiam ambulāre incipiunt. Mēdus saccum portat cum rēbus Lȳdiae et suīs. Post trēs hōrās Lȳdia cōsistit ac fessa apud viam cōnsidit. Mēdus quoque cōsistit et trīstis viam longam ante sē intuētur. Tum viam post sē spectat. Illic venit vir crassus cum asinō quī duōs saccōs gravēs vehit.

Mēdus illum virum salūtat: “Salvē, bone vir!” et “Ecce amīca mea fessa” inquit, “iam nōn potest ambulāre. Potestne eam portāre asinus tuus?”

“Asinus meus iam duōs saccōs gravēs portat” inquit vir crassus; “mē portāre nōn potest aut nōn vult, quia ego nimis crassus sum. Sed amīca tua tenuis et levis est. Asinum meum ascende, fōrmōsa! Dā mihi manum!”

Lȳdia surgit. Mēdus ipse amīcam suam asinum ascendentem manū sustinet.

Super asinum sedēns Lȳdia “Ambulā, asine!” inquit, sed asinus in viā stat neque ē locō sē movet.

Tum Mēdus herbam carpit et ante asinum tenet. Asinus herbam ēsse vult atque ambulāre incipit. Lȳdia laeta asinō vehitur.

Mēdus: “Bonus es vir quod asinō tuō amīcam meam vehis. Nōs Rōmā venīmus et Ōstiam īmus. Tūne quoque Ōstiam īs? Quod nōmen tibi est?”

“Mihi nōmen est Mopsus” inquit ille, “Ōstiam eō, nam illic habitō. Cūr vōs Ōstiam ītis?”

Mēdus: “Ex portū Ōstiēnsī in patriam nostram Graeciam nāve vehī possumus. Illic bona nāvis nōs opperītur.”

Mēdus ē saccō suō mālum sūmit et “Ecce” inquit “mālum tibi dō, amīce!”

Mopsus: “At saccī quōs asinus meus portat plēnī sunt mālōrum. Tabernārius sum, māla et pira vēndō. Mālum ā tē nōn accipiō.”

Mēdus: “Sed nihil aliud habeō quod tibi dare possum.”

Mopsus: “Id necesse nōn est. Mē dēlectat amīcam tuam fōrmōsam mēcum vehere.”

Dum Mēdus cum Mopsō loquitur, Ōstiam adveniunt. Asinus ante tabernam Mopsī cōsistit.

Dominus asinō suō fessō māla dat.

Mēdus: “Valē, Mopse, bone amīce!”

Mopsus: “Etiam vōs valēte, amīcī meī! Bene nāvigate!”

Item Lȳdia “Valē, amīce!” inquit, “Nihil habeō quod tibi dare possum – praeter ōsculum” et

Mopsō ōsculum dat. Ille ōsculō tam pulchrae fēminae laetātur.

Mēdus id spectāns nōn laetātur. “Venī mēcum, Lȳdia!” inquit, et statim ad portum ire incipit.

Lȳdia Mopsum trīstem relinquit et amīcum suum sequitur.

20. Medicus doctus (cap. I–XVII)

Dominus, cum Tūsculum it, equō vehitur aut lecticā portātur ā servīs suīs. Servī vērō asinīs vehī solent; sed servus quī medicum arcessere iubētur, nōn asinō pigrō, sed equō corrente vehitur. Medicus quoque equō vehitur. Itaque brevī tempore ad aegrum venīre potest.

Lēander Syrum equum ascendere vidēns interrogat: “Cūr tū hodiē equō veheris, Syre? Nōs servī asinīs vehimur, nōn equīs!”

Syrus: “Equō vehor quia medicum arcessere iubeor. Equō corrente brevī tempore Tūsculum ad medicum vehor. Medicus quoque equō vehitur.”

Syrus igitur equō vehitur Tūsculum ac post hōram cum medicō redit.

Medicus ōstiariō “Aperī ōstium!” inquit, “Medicus sum, ā dominō tuō exspector.”

“Rēctē dīcis, medice” inquit ōstiarius ōstium aperiēns, “tū ā dominō exspectāris, quia filius eius aegrōtat. Ātrium intrā!”

Medicus ātrium intrat atque illīc ā Dāvō servō salūtātur: “Salvē, medice!”

Medicus: “Ubi est dominus tuus? Cūr ā servō, nōn ā dominō, salūtor?”

Iūlius intrāns “Salvē, medice!” inquit, “Laetor tē iam adesse, nam tū ut ‘medicus doctus’ ab aegrīs laudāris. Venī mēcum ad filium meum aegrum!”

Medicus: “Rēctē dīcis: laudor ā multīs aegrīs quōs sānō vel sānāre cōnor.”

Iūlius: “Vōs medicī laudāminī ab aegrīs quōs bene sānātis, nōn laudāminī ab iīs quōs male sānāre cōnāminī et quī adhūc aegrī sunt – aut iam mortuī!”

21. Numeri et litterae (cap. I–XVIII)

Quibus litteris significantur numeri? Litterae septem quibus numeri significantur sunt C, D, I, L, M, V, X. Littera I significatur numerus 'unus', V 'quinque', X 'decem', L 'quingenta', C 'centum', D 'quingenti', M 'mille'. Ecce magnus numerus in quo omnes numerorum litterae iunguntur: MDCLXVI = mille sescenti sexaginta sex [= 1666].

Si bis scribuntur litterae I, X, C, M, significantur numeri 'duo' II, 'viginti' XX, 'ducenti' CC, 'duo milia' MM. Si eadem litterae ter scribuntur, numeri significantur 'tres' III, 'triginta' XXX, 'trecenti' CCC, 'tria milia' MMM.

Si ante V et X ponitur I, fiunt numeri 'quattuor' IV et 'novem' IX; si X ante L et C ponitur fiunt numeri 'quadragesima' XL et 'nonagesima' XC. Numeri 'sex', 'septem', 'octo' significantur cum ad V adduntur I, II, III: VI, VII, VIII. Hi omnes numerorum litterae adduntur ad litteras X, L, C, D, M.

Diodorus magister discipulos suos et litteras et numeros docet. "Ecce" inquit "tres litterae: X, C, M. Quaeque littera numerum significat. Quos numeros?"

Titus: "Littera X numerum 'decem' significat, C 'centum', M 'mille'."

Magister: "Dividite quemque numerum in dimidias partes! Quid est dimidium 'decem', dimidium 'centum', dimidium 'mille'?"

Sextus: "Dimidium decem est quinque, dimidium centum quinquaginta, dimidium mille quingenti."

Magister: "'Quingenti', non 'quingenti'! Quomodo hi numeri breviter scribuntur?"

Sextus "'Quinque' scribitur littera V, 'quingenta' L, 'quingenti' D."

Magister: "Prone tabulam et stilum, Marce, et scribe X bis et ter!"

Marcus bis X scribit: XX, tum eandem litteram ter scribit: XXX.

Magister: "Quos numeros scribis?"

Marcus: "Scribo numeros 'duodecim' et 'tredecim'."

Magister: "O Marce! quam stulte respondes! 'Duodecim' et 'tredecim' scribuntur XII et XIII, non XX et XXX! Iis litteris significantur numeri 'viginti' et 'triginta'. Iam scribe 'quadragesima' et 'quingenta'!"

Marcus X scribit quater: XXXX, et quinquies: XXXXX.

Magister: "Prave scribis! Non oportet toties X scribere, nam 'quadragesima' scribitur XL et 'quingenta' breviter scribitur L."

Sextus: "Littera L non modo numerus significatur, sed etiam praenomen, id est 'Lucius'. Itemque litteris M et C significantur praenomina 'Marcus' et 'Gaius'. Cur praenomen 'Gaius' scribitur littera C, non G?"

Magister: "Quia antiquis temporibus una littera erat C significans et C et G."

Sextus: "Ergo numerus QVINGENTI tunc erat QVINCENTI!"

Magister: "Recte dicis. At nunc additur parva linea quae litteram G, non C, esse significat."